

Politiske Partier og Profiler

Af Hartvig Frisch.

I en Menneskealder har Danmark haft fire politiske Partier, hvorom Vælgernes Hovedinteresser har samlet sig, og disse fire politiske Farver har lige fra 1905 og til langt ind i Tyverne af dette Aarhundrede været lige saa faste som Farverne i et Kortspil.

Hvorpaa beroede denne Inddeling og denne Fasthed? Her melder sig det evigt diskuterede Spørgsmaal, om det er Idéerne eller Forholdene, der er afgørende for Historiens Forløb. Ved første Øjekast har hvert af de danske Partier — de Konservative, Venstre, Socialdemokraterne og de Radikale — deres bestemte historiske Oprindelse omkring et Sæt af Idéer; men naar man skal forklare sig Partiernes Fasthed og Varighed, er Idéerne selv næppe Forklaring nok. Idéerne er som Planter, der foruden deres egen Spirekraft tillige maa have en Jordbund, som giver Vækstmuligheder, og hvori Plantens Rødder kan finde Næring. Denne Jordbund er for ethvert Parti et bestemt Lag, nemlig et socialt Lag, og det er Styrken og Udbredelsen af dette Lag, der i det lange Løb bestemmer Partiernes Vækst og Udbredelse eller deres Visnen og Forfald.

Disse partibærende Lag i Danmarks demografiske Folkegrund er netop fire: Bourgeoisiet, Gaardmændene, Smaaabønderne og Arbejderne, og det er Forklaringen paa, at den politiske Inddeling har kunnet være saa fast og varig. Det viser sig ogsaa paa den snurrigste Maade i Kriseaarenes politiske Nydannelser; thi selvom der tilsyneladende er dannet helt nye Partier — Retsstaten, Det frie Folkeparti, Kommunisterne og Nazisterne — saa viser netop disse Nydannelser, hvor dybt forankret Firdelingen er.

Hvert af disse nye Partier har nemlig den ejendommelige Tilknytning til det gamle politiske System, at de som Drabanter kredser udenom hver sin politiske Planet: Retsstaten om de Radikale, L. S. om Venstre, Kommunisterne om Socialdemokratiet og Nazisterne om de Konservative. Hvert af de store Partier har altsaa sine Snyltedy, som suger Næring af ganske det samme partibærende Lag som Moderplanten. Derved er de et Bevis for, at Inddelingen har dybtliggende Aarsager.

2.

I de første Aar efter Enevældens Fald og den frie Forfatnings Indførelse i Danmark var den politiske Inddeling en anden. Det var paa en Tid, da Industrialismen endnu ikke var trængt igennem, og da det nationalliberale Borgerskab var toneangivende i Byerne ogsaa blandt Haandværkerne.

Paa den Tid gik den dybeste politiske Delingslinie mellem By og Land, og det var almindeligt, naar Bønderne paa Valgdagen kørte hjem fra Byerne, at Læredrengene kastede Sten efter dem. Haandværket var endnu dengang lavspræget, en egentlig Lønarbejderklasse eksisterede ikke, Godsejerne førte det store Ord paa Landet og allierede sig politisk med Embedsstanden i Byerne for at holde Bønderne nede. Det var Baggrunden for den politiske Todeling mellem Højre og Venstre, og under Estrupiatet og den langvarige Forfatningskamp udformede disse to Partier hver sin særlige Idékreds.

For Højre var Udgangspunktet GUD, KONGE og FÆDRELAND, og hvormeget Partiet end i Enkeltheder kan have fjernet sig fra gamle Standpunkter, saa bliver alligevel Kirken, Kongemagten og Militarismen stadig ved at være Hovedtræk i Partiets Ideologi. Den gamle Grundstamme af Godsejere og Embedsmænd findes endnu, men Udviklingen har ført med sig, at Handels- og Industriebourgeoisiet ganske har overskygget de gamle toneangivende Stænder. Grundstammen i det konservative Parti er derfor ikke mere de »dannede«, men de besiddende. Men derom grupperer sig mange Elementer indenfor Middelstanden, hvis honette Ambition Konservatismen i høj Grad ønsker at kæle for, og ikke helt faa Bønder og Proprietærer i

bestemte Egne af Landet. Ved Valget i 1935 mønstrede Partiet ca. 290,000 Stemmer, som fordelte sig nogenlunde jævnt paa de tre Omraader: Hovedstaden, Provinsbyerne og de rene Landdistrikter.

Denne jævne Fordeling kan naturligvis i nogen Grad tjene til at opveje den Uensartethed, som det konservative Vælgerkorps frembyder maalt med deres økonomiske Interesser. Godsejeren og Fabrikanten, Skibsrederen og Grossereren, Kontorchefen og Funktionæren, Haandværksmesteren og Detailhandleren skal her allesammen bringes ind under een Hat tilmed i et Parti, hvor der er Tradition for den mest ubegrænsede Individualisme. Det sidste hænger sammen med en gammeldags Indstilling, at Partier er noget lavt, og at den rette konservative egentlig er hævet over alt Partivæsen.

Under disse Omstændigheder er det forstaaeligt, at de Konservative i Virkeligheden kun har een Sag, som kan forene hele denne brogede Familie: Militærvæsenet, og det er Forklaringen paa, at Partiet altid har gjort Forsvaret og Nationalfølelsen til et Særanliggende for Konservatismen.

Efter Forfatningsændringen i 1915 søgte Partiet at tage Konsekvensen af Landstingets Omdannelse ved at tage Navneforandring til det konservative Folkeparti, hvori der skulde ligge en positiv demokratisk Bekendelse og et Forsøg paa at slaa ind paa en Vej i Retning af Tory-Demokratisme som i England.

Hertil mente man at finde den rette Fører i Christmas Møller, og selv hans Modstandere vil indrømme, at der er Stof til en Demokrat i ham. Han er Søn af en velhavende Fader, men har klaret sig selv som Partisekretær og Sagfører uden Praksis. Han er et af Rigsdagens flittigste Medlemmer og skønt ung allerede graahaaret. Han har faaet sin politiske Daab i Studenterforeningen, hvad der præger hans Veltalenhed, der er studentikos og munter, men med evigt tilbagevendende Udtryk. Skønt lille af Vækst gør han god Virkning paa Vælgermøder, men han mangler den store Stil, hvor gerne han end vil lægge an paa den. Hans Force er »Generalforsamlingstaktik«, og han kan være overordentlig fiks paa Fingrene i politiske Manøvrer.

Christmas Møller har Gang paa Gang bekendt sig til Demokratiet og har gjort sig det til en ridderlig Opgave at bryde en Lanse for Parlamentarismen baade overfor L. S. Mænd og Nazister, og han var modig nok til at tage offentlig Afstand fra Berliner-Olympiaden. Den samme klare Stilling har han indtaget overfor den spontant voldsomme Nazisme, som efter Hitlers Sejr brød frem i den konservative Ungdom. Det var dengang K.U.erne raabte til ham, om han vilde være Hitler eller Hugenberg? Svaret maatte sikkert være ingen af Delene, men derimod Baldwin. Det er den engelske Konservatisme, der vil være Forbilledet, saalænge Christmas Møller formaar at holde sig i Spidsen, og hverken Rom eller Nürnberg.

3.

Medens Konservatismen siden 1915 bevidst gjorde Skridtet til at blive et Folkeparti, har Venstre, der virkelig var et Folkeparti, støt og sikkert arbejdet sig nedad til at blive et snævert Klasseparti.

Sin Oprindelse har Venstre som før nævnt i det demokratiske Bondeparti, der kæmpede mod Estrup og for Parlamentarismen. Gennemlæser man Det Forenede Venstres Program af 1872, finder man som første Sætning:

»Junigrundloven i dens fulde Omfang er Folkets moralske Ret«,

og derefter følger en Række Krav om Afskaffelse af alle Forrettigheder, ligeligere Fordeling af Skattebyrden, fornuftig Sparsommelighed og Balance, Len og Stamhuses Overgang til fri Ejendom, Frihed indenfor Folkekirken og Oprettelse af Valgmenigheder, Indskrænkning af de lærde Skolers Tal, Opmuntring af bedre Undervisning for de uformuende, Revision af

Forsvarsvæsnen, saa at der sikres Landet et efter dets Størrelse og Forhold afpasset Værn, og saa at de nuværende store Byrder formindskes. Hvad der præger dette Program er Demokratismen, Sparsommeligheden og den dybe Mistillid til Embedsstanden og Militæret. Det er Resterne af Enevældens gamle Stænderstat, Det Forenede Venstre søger at fjerne, men et konstruktivt Reformprogram havde Partiet endnu ikke. Først efter de haarde Provisorieaar samler Partiet sig i 1889 om et stort Reformprogram, der bl. a. indeholdt Krav om Toldnedsættelser, opvejet ved Nedsættelse af Militærudgifterne, Bestræbelser for anerkendt Neutralitet, Alderdomsforsørgelse, Hjælp mod Sygdom og Ulykke, Begrænsning af Arbejdstiden, Organisationsret for Arbejderne, Husmandsbrug, kommunal Valgret for Kvinder, Retsplejereform, kirkelig Frihed o. s. v.

Man ser heraf, at det historiske Venstre var meget langt fra at staa paa noget doktrinært liberalistisk Stade; det var demokratisk, socialt interesseret og kraftigt anti-militaristisk, og det var paa dette brede folkelige Grundlag, Partiet efterhaanden opnaaede at blive Landets store virkelige Folkeparti med I.C. Christensen som den ubestridte Fører.

Da Partiet Venstre endelig ved Systemskiftet i 1901 naaede til Magten, viste det sig hurtigt, at den brede demokratiske Enighed kun havde været mulig, saalænge Højre prøvede at holde Bondestanden nede. Det var Estrups ukloge Politik, der radikaliserede de danske Gaardmænd. Da Partiet først var kommet til Magten, kom en dyb Delingslinie til Syne mellem Gaardmandsstanden og Husmandsstanden, hvad der i 1905 førte til Sprængningen af Venstre og Dannelsen af Det radikale Venstre. Under de opadgaaende Konjunkturer fra Aarhundredeskiftet og fremefter følte de danske Gaardmænd sig som naturlige Venner af Kapitalismen, og Arbejderbevægelsens stærke Vækst bidrog yderligere til at afradikalisere Venstrebønderne. Dog havde Partiet sikkert haft en Aarrække for sig at regere i, hvis ikke Albertikatastrofen var stødt til. Det var denne Ulykke, der i første Række bragte de Radikale saa hurtig til Magten. Efter 1920 syntes det en Overgang, at Venstre endnu skulde kunne vinde det tabte tilbage, men paa dette Vendepunkt mødte Partiet sin Skæbne i Skikkelse af Madsen-Mygdal. Høj og lys, smuk af Skikkelse og i Besiddelse af en ukunstlet og naturlig Veltalenhed, der ved sin Djærvhed maatte gaa enhver Bonde til Hjerte, traadte han frem og trak Linierne op for den rene, uforfalskede Liberalisme. Det vil blive senere Historikeres Opgave at paavise Rækkevidden for Venstre af denne haardkogte Manchesterdoktrin, der aldrig før havde hørt til Partiets Program.

Fra nu af begyndte Flugten fra Venstre indenfor de Kredse, der ikke direkte tilhørte Gaardmandsbruget; først forsvandt Resten af det københavnske Venstre, saa begyndte Flugten i Provinsbyerne, men værst var det, da ogsaa Stationsbyernes smaa Næringsdrivende og Handlende i Titusindevis gik over til Socialdemokratiet.

Den høje, lyse Høvding med Nedskaeringskniven og Tilpasningsmaalet naaede at gøre det af med Venstre som Folkeparti i Kraft af en økonomisk Doktrin, som Verdenskrisen kort efter slog til Jorden med Øksehug. Da Madsen-Mygdal forlod Kommandobroen, raabte samtlige danske Venstrebønder paa Statsregulering og Statshjælp. Høvdingen havde selv været med til at slutte Kansler-gadeforliget i 1933, men Udførelsen overlod han andre.

Saaledes gik det til, at Kreditforeningsdirektør, tidligere Rektor, Dr phil. O. Krag lagde Haanden paa Roret i Venstre netop da Gaardmandsstanden under Krisens Tryk var ved at opdage Kapitalismens Forbandelser og vende sig mod Rentetrykket og Obligationsejerne. Omfangsrig af Veltalenhed som af Korpus, dygtig og ikke uden Gifftænder, men uden en Overbevisning, der kunde virke overbevisende, saaledes var I. C. Christensens Arvtager i Ringkøbingkredsen og paa Formandspladsen i Rigsdagsgruppen.

Resultatet blev den kendte Sprængning, der ved Valget i 1935 førte Valdemar Thomsen tilbage til Tinget i Spidsen for et Parti paa fem Mand. Men foruden de 50.000 Stemmer, der medgik hertil, havde Venstre lidt et yderligere Tab paa ca. andre 50.000. Tilbage var ca. 300.000

Vælgere svarende saa nogenlunde til de vaskeægte Venstregårdmænd med Koner og Børn. Saa gik Dr. Krag, og man leder efter den næste Fører.

4.

Et fuldkomment Eventyr i dansk Politik er det radikale Parti. Der kendes ikke noget tilsvarende i de andre nordiske Lande for slet ikke at tale om Europa. Udgangspunktet for dets Dannelse var den bestemte Situation, der forelaa i 1905, da Gaardmændenes Politik indenfor Venstre fremkaldte Partiets Sprængning.

Grundelementet i det nye Parti var som sagt Smaabønderne, specielt Husmændene, men Partiet vilde næppe nogensinde have naaet til at udføre en historisk Gerning, hvis der ikke dertil var kommet et Islæt af radikale Intellektuelle udgaet fra den Hørupske Fløj af Venstre og skolet gennem det gamle Studentsamfund.

Det var ganske aabenbart den intellektuelle Blomst af Partiet, der forlod Venstre i 1905 og stillede sig Side om Side med Husmændene paa Odenseprogrammet. De Krav, der her opstilles, er den lige Fortsættelse af Venstres gamle Programpunkter baade de demokratiske, de anti-militaristiske og de socialpolitiske. Dertil føjes saa georgeistiske Krav om Grundværdibeskatning, og der siges om Virksomheder, der er faktiske eller retlige Monopoler, at heroverfor »værnens Samfundets Interesser, om fornødent ved Virksomhedernes Overtagelse af Kommune eller Stat«; Hærens og Flaadens Hovedopgave angives som »Grænse- og Søpolitivagt til at varetage Landets Neutralitetspligter.«

Skønt Partiet aldrig talmæssigt har været stort, naaede det tidlig til en Indflydelse, som maa kaldes overordentlig, i Kraft af Alliancen med Socialdemokratiet og i Kraft af Socialdemokratiets Stemmer paa Rigsdagen, som bragte de Radikale til Magten i 1909, og som bevarede dem ved Magten under hele Krigen fra 1913 til 1920.

Efter Nederlaget i 1920 oprandt der en svær Tid for de Radikale, og det blev ikke lettere efter Valget i 1924, da Socialdemokratiets stærke Fremgang førte til Dannelsen af det første Ministerium Stauning. Under Ove Rodes Førerskab prøvede de Radikale at føre en Politik, der bevarede Partiets Uafhængighed til alle Sider, i Lighed med Lloyd George's Politik overfor det første Ministerium Mac Donald — og med et lignende Resultat.

Ikke længe efter det uheldige Valg i 1926 traadte Rode tilbage som Formand for Partiet og afløstes af Dr. P. Munch, hvis enestaaende kølige Klarhed og usvigelige Loyalitet har været stærkt medvirkende til, at den Fællesregering af Radikale og Socialdemokrater, der dannedes efter Sejren i 1929, har kunnet opnaa en saa stor Fasthed. Dr. Munch er en Politiker, der er skaaret efter de store engelske liberale Forbilleder; hans skarpe regelmæssige Profil pynter i enhver Forsamling selv paa Udlandets store Scener; hans Tale er, som Harald Nielsen engang har bemærket, skaldet som Manden selv, uden ringeste Pynt eller Udsmykning, den fuldkomne saglige Ro. Man fremstiller fra konservativ Side gerne Dr. Munch som den blinde Doktrinarist, der i sin Tid før 1914 skal have erklæret, at der aldrig blev Verdenskrig. I Virkeligheden er Munch et af de faa fuldkomne illusionsløse Mennesker, der aldrig lader sit Temperament forstyrre sin Tankegang, og som tilmed har et Smil tilovers for den mest taabelige Modsigelse. Valget i 1935 viste, at de Radikale under Munchs Førerskab formaaede at holde deres Vælgertal omend med en vis Forskydning fra Landet til Hovedstaden, og det synes, at Partiet i den nye Undervisningsminister Jørgen Jørgensen har en Personlighed, der vil kunne løfte Fremtidens Opgaver.

5.

Det er ikke her Stedet til at give en udtømmende Oversigt over Socialdemokratiets Historie. Her skal kun peges paa visse Hovedlinier og da i første Række paa det Særkende ved Danmarks politiske Udvikling, at Bondestanden længe forud for Arbejderne havde taget Del i det politiske Liv og udviklet en klassebevidst Opposition mod Godsejerne og Embedsstanden. Der er derfor ikke noget taabeligere end Kommunisternes Agitation for at overføre Forbilledet

fra den russiske Revolution paa de danske Forhold. I Rusland var Industriarbejderne som bekendt den revolutionære Elite overfor en Bondestand, der var uden enhver politisk Tradition eller Oplysning.

Naar den danske Bonde kom saa langt tidligere med i Politik end Arbejderen, laa det simpelthen i, at der i Lavstiden ikke eksisterede nogen virkelig Lønarbejderklasse i Byerne. Den fremkommer først i Slutningen af Tresserne og Begyndelsen af Halvfjerdserne, og det er Kommunen i Paris 1871, som fremkalder de første Glimt af socialistisk Bevidsthed hos de danske Arbejdere i Forbindelse med Stiftelsen af den første danske Afdeling af »Internationale«.

Det kendte Sammenbrud efter Slaget paa Fælled og de haarde Domme over Pio, Brix og Geleff fik til Følge, at den romantiske revolutionære Retning indenfor Bevægelsen mistede Fodfæstet, og i Stedet rykkede et Hold af Førere frem, der var udgaaet af selve Arbejderklassen, og som lagde Hovedvægten paa den faglige Organisation uden dog at glemme de politiske Opgaver. Denne Kreds af Mænd som Hørdum, C. C. Andersen, P. Knudsen og Wiinblad var Grundlæggerne af »Socialdemokratisk Forbund« (1878), som blev Moderorganisationen for det danske Socialdemokrati.

Da Socialdemokratiet i 1884 fik valgt sine første to Repræsentanter ind i Rigsdagen, vakte det en uhyre Bevægelse i Borgerskabet, men det var sket ved Alliance med den liberale Vælgerforening i København og maa ses paa Baggrund af Provisorietidens bitre Kamp, som gjorde Gaardmændene og Arbejderne til nære Forbundsfæller. Først med Albertis Valg i 1891 begyndte en antisocialistisk Strømning at gøre sig gældende indenfor Venstre, uden dog endnu at føre til et virkeligt Brud. Dette indtraadte først efter Systemskiftet, og i Mellemtiden havde Socialdemokratiet allerede begyndt en dybtgaaende Agitation blandt Landarbejdere og Husmænd.

En Murbrækker for de socialistiske Tanker blandt Landalmuen var Andelsbevægelsen, som netop i 80erne og i 90erne gik sin Sejrsgang indenfor Landbruget, og det blev af stor Betydning for Partiet, at den unge Fr. Borgbjerg saa tidlig forstod at vende Partiets Agitation i denne Retning. Det danske Socialdemokrati undgik derved at blive et snævert Fagforeningsparti.

Samtidig hermed faldt Partiets ivrige Deltagelse i Opbygningen af den sociale Lovgivning, som nu tog sin Begyndelse, og her viste Partiet sin sunde Realitetssans ved at gaa ind i en praktisk Reformpolitik fremfor at drive en doktrinær marxistisk Demonstrationspolitik. Paa dette Punkt var den politiske og den faglige Ledelse fuldt enige, og Gerson Triers marxistiske Opposition forblev uden Betydning.

Socialdemokratiets stærke Vækst fra Valg til Valg bidrog utvivlsomt meget til, at det Brud i Venstre fremskyndedes, der førte til Dannelsen af det radikale Parti. Ved denne Nydannelse stilledes Socialdemokratiet hurtig overfor den Situation at blive medbestemmende for Flertallet i den danske Rigsdag. Første Gang dette skete var ved Mistillidsvotumet til Holstein-Ledreborg, som førte til Dannelsen af den første radikale Regering; og skønt den kun blev kortvarig, førte Valget i 1913 jo allerede igen til en radikal Regering og dennegang paa et sikkert Flertal ved Hjælp af Socialdemokraternes Stemmer.

I Virkeligheden havde Socialdemokraterne 32 Stemmer overfor de radikales 31, og der var ogsaa sket Henvendelse til Partiet om at danne Regering. Dette afvistes, idet Partiet stod paa den Opfattelse, at der først burde dannes socialistisk Regering i Danmark, naar Flertallet var erobret, et Standpunkt i Lighed med de franske Socialdemokraters.

Dette Spørgsmaal, som kunde have voldt Socialdemokratiet mange Vanskeligheder og bitre Stridigheder, løstes under Krigen ad en Omvej gennem Ordningen med de saakaldte »Kontrolministre«, som alle Partier enedes om at sætte ind i Ministeriet Zahle. Saaledes indtraadte Partiets Forretningsfører T. h. Stauning i Ministeriet, og da de andre Kontrolministre

trak sig tilbage, blev han siddende, og der dannedes under hans Portefølje Spiren til det senere Socialministerium.

Efter de russiske Bolsjevikers Overtagelse af Magten i 1917 og den tyske Revolution i 1918 indtraadte der i Danmark som i de fleste andre Lande en stærk Gæring i Arbejderklassen. I Rigsdagsgruppen skete dog ingen Spaltning, men derimod i Ungdomsforbundet, hvis ledende Mænd brød ud og lagde Grunden til et dansk Kommunistparti, som dog kun fik underordnet Betydning.

Ganske anderledes betydningsfuldt blev Flensborgmændenes Statskup i 1920 og den derpaa følgende Erklæring af Generalstrejke. Her viste Arbejdernes faglige og politiske Ledelse i fuldstændig Endrægtighed, at den danske Arbejderbevægelse overfor Forfatningsbrud er parat til at sætte hele sin samlede Kraft ind i Kampen. Det var ved den Lejlighed under Forhandlingerne paa Amalienborg Paaskenat, da I. C. Christensen truede Generalstrejkens Ledere ved at udmale, hvad der ventede dem, at Stauning roligt svarede, at der jo saa var andre, der maatte gøre Følge med. Amnestiloven, der gennemførtes efter Paaskeforliget, udslettede Virkningerne af de Dages voldsomme Udtalelser særlig i Pressen, men længe efter sad der i Arbejderne en stærk Brod mod Kongemagten.

Ved Valgene i 1920 viste det sig, at de Radikales Nederlag ikke berørte Socialdemokratiet, som tværtimod gik stærkt frem i Stemmer, og under den paafølgende Venstreregering tog Partiet Føringer i Kampen mod Svindel-Spekulationen og Bankskandalerne, der i Forbindelse med Kronefaldet gennemrystede Landets Økonomi.

Det var derfor en oplagt Sag efter Sejren i 1924, at Stauning dannede det første socialdemokratiske Ministerium. Det var et rent socialdemokratisk Ministerium, naar undtages Udenrigsministeren, Grev Moltke, og det var en Mindretalsregering, som maatte søge sin Støtte hos de Radikale i hvert enkelt Tilfælde. Der forelagdes en Række vigtige Lovforslag af principiel Betydning, men der gennemførtes kun det nødvendigeste, og da Industrikrisen satte ind som Følge af Parikronen, indbragte Regeringen et Kriseforslag, hvortil de Radikale ikke vilde give Støtte. Dette førte til Udskrivning af Valg i December 1926 og til Ministeriets Fald. Den Madsen-Mygdalske Nedskæringspolitik, som nu fulgte, bidrog til en overordentlig Skærpelse af Klasse modsætningerne, navnlig paa Landet, og satte sin Frugt i en mægtig Fremgang for Socialdemokratiet ved Valget i 1929. Det var nu klart, at ikke blot den egentlige Arbejderklasse, men store Grupper af Tjenestemænd, Aldersrentenydere, små a Handlende og Haandværkere, Fiskere og Husmænd var paa Vej over til Socialdemokratiet, og alle disse Kredse følte det som en Befrielse, da Stauning igen kom i Spidsen for Regeringen.

Denne myndige Personlighed med den dybe, rungende Stemme og den kraftige Vikingskikkelse har med Aarene naaet en enestaaende politisk Styrke og Popularitet. Kendt af hvert Barn, elsket af det jævne Folk, udskaeldt og bagvasket som faa og dog hemmelig beundret selv af de bitreste Modstandere er Stauning næsten ved at blive en Myte i dansk Historie. Hans Udviklingsbane fra Cigarsorterer og faglig Tillidsmand, Partisekretær, Forretningsfører og Gruppeformand til Danmarks Statsminister er paa een Gang Hverdagen og Eventyret i den danske Arbejderbevægelse. Det ejendommelige ved hans Natur er Forbindelsen af et Ordsmenneskes nøgterne Saglighed og usandsynlige Flid med et voldsomt Temperament, der i det givne Øjeblik kan bortvejre enhver Modstand. Han er Potensen af sin Klasses Styrke, men har formaaet at vokse med sin Opgave til at blive hele Nationens Talsmand. Denne samlende Egenskab blev sat paa Prøve i den økonomiske Krise, der satte ind efter 1931 med Sterlingfaldet. De nye Vilkaar for den internationale Handel, som dermed blev paatvunget os, nødvendiggjorde en fuldstændig Omlægning af vor Økonomi saavel af Hensyn til Landbruget som til Beskæftigelsen.

Her kom Staunings overordentlige Realitetssans og Ligegyldighed for Teorier og Doktriner rigtig til sin Ret. Gennem Kanslergadeforliget lykkedes det ham at forhandle sig til Rette med Bønderne i 1933, og da Venstre saa bagefter prøvede at slippe udenom Ansvar for det, de

selv havde været med til, fik de Straffen over sig ved Valget i 1935. Socialdemokratiet naaede her over 46,1 pCt. af de afgivne Stemmer.

Det danske Socialdemokrati har den Mærkværdighed ved sig, at det aldrig ved noget Valg er gaaet tilbage i Stemmetal. Det skyldes naturligvis i første Række, at Danmarks Industrialisering og dermed ogsaa Tallet paa Arbejdere i alle Aarene har været i Vækst. Men ved Siden deraf skyldes det, at Partiet har ført en Politik, som har vundet Tillid i alle Smaakaarshjem langt ud over Lønarbejdernes Kreds. Partiets ³/₄ Million Vælgere ved sidste Valg (1935) fordeler sig med V* Million henholdsvis i Hovedstaden, i Provinsbyerne og paa Landet. Det er Udslaget af den Politik, som Stauning har udtrykt i Ordene:

Danmark for Folket